

גמור כדאיתא בחוס' שבת דף מ"ט ע"א ד"ה כאלישע עיי"ש וצע"ג.

והנני איך אוהבך בלוג,

משה פיינשטיין

סימן ה

אוצר החכמה

לתרץ דברי הרשב"א יבמות

עש"ק האחרון דשנת תשל"ז.

מע"כ ידידנו הנכבד מאד מחותננו הרה"ג מוהר"ר יצחק גפן שליט"א.

קושית כתר"ה על הרשב"א יבמות דף ד' ד"ה וחוטין דכתב ואם נפשו לומר יוציא חוטין מן הבגד בעצמו ויטיל בכנף שקשה דהא לא נטו לשמה היא קו"ט, ומע"כ כתר"ה דיכיון לשמה בשעת הוצאת החוטין הוא פשוט שאין זה כלום דלא שייך זה כלל למצות הציצית ולמעשה החוטין, וגם בכלל לא שייך שיתוקן מה שנטוה שלא לשמה. אבל צריך לומר או שהוא אליבא דרב דליכא דין לשמה אלא בתליית ציצית להבגד ולא בעשיית החוטין דהא גם רב מודה שדוחה עשה דציצית את הלאו דכלאים שיקשה לדידיה הא אפשר במינו. וגם אפשר לומר שכוונתו שיסתור את החוטין שיהיו כמו קודם שנטו דאף שטויה לענין שינוי לקנין בגזל הוא שינוי דלא הדר לברייתו, מ"מ לענין ציצית לבטל חשיבות הלשמה שהיה עליהו דהחוטין במעשה הטויה שנעשו חוטין הוא נחשב הדר לברייתו לשם צמר מאחר דנפסלו מכשרותם ויכול לחזור ולטוותם לשם ציצית ויוכשר גם לשמואל.

ידידו מוקירו ומחותנו,

משה פיינשטיין

סימן ו

בענין הקדמת זמן ציצית, תפילין, ק"ש ותפילה בשחרית כשהמדינה הקדימה זמן היום מחמת חוסר דלק

ר"ח אדר תשל"ט.

למע"כ חתני כבני הרה"ג ר' משה דוד טנדלר שליט"א בן מחותני האהוב הרה"ג ר' יצחק אייזיק שליט"א.

הנה בדבר ק"ש ותפלה דשחרית שנקבע מהמדינה להקדים זמן היום לשעה מחוסר שמן השרפה

מצד המלחמה של הערביים ורובא דאינשי הרי צריכין להתחיל פעולתם ממילא בשעה קודם שלכן הוא שעת הדחק גדול שמפורש בסימן ג"ח סעיף ג' שיכולין לקרות משעלה עמוד השחר וצריך לידע בדיוק מתי הוא התחלת הזמן לאלו שאנוסים, ואף שבש"ע גקט אנוס כגון שהיה משכים לצאת לדרך במקום גדודי חיה וליסטים או בבני שיירא שלא ימתינו לו הוא לאו דוקא שנים אלו דאלו שצריכין ללכת למלאכתן ודאי אין לך אנוס גדול מזה.

ולכאורה הרי איתא בפסחים דף צ"ד ע"א שמסיק הגמ' שמעלות השחר עד הנץ הוא ארבעת מילין שכל מיל הוא י"ח מינוט כדאיתא בש"ך סימן ס"ט ס"ק כ"ה רה"א שלישי פחות חלק ל' מן השעה עיין בפמ"ג בש"ד שם, אבל ברמב"ם בפירוש לפסחים פ' אלו עוברין למשנת בצק החרש שבדף מ"ו ע"א כתב ששיעור מיל הוא שני חומשי שעה שהם כ"ד מינוטין והוא מטעם שכתב התי"ט שם שהרמב"ם מחשב הי"ב שעות רק מנץ החמה עד השקיעה וגם פוסק כעולא דשלשים מילין הוא הלוך היום דכן הוא פוסק בפ"ה מק"פ ה"ט ונמצא דמתחלקים הי"ב שעות לשלשים מיל והוי מיל כ"ד מינוט, והווי לדידיה החמשת מילין דמעלות השחר עד הנץ שתי שעות, ועיין בח"י סימן תנ"ט סק"י שנראה לו מה שפוסק כעולא אף שבגמ' איתותב אבל לא ניהא לו לומר דהרמב"ם מחשיב היום מנה"ח עד שקיעה"ח אבל הוא תמות, ועיין בביאורי הגר"א שדחה את הסוברים דהיום נחשב מעלות השחר עד צה"כ אלא דהיום נחשב מנה"ח עד שקיעה"ח כהתוי"ט אליבא דהרמב"ם אבל כיון שאיתותב עולא אין הלכה כמותו ונמצא שהיום הוא הלוך ל"ב מיל והוי מיל כ"ב וחצי מינוט ונמצא שמעלות השחר עד נץ החמה הם שעה ומחצה, ולהח"י לפירושו נמי משמע שהוא קצת יותר משיעור זה כדאיתא בתפארת ישראל בפירושו שלהח"י הוא כמעט כ"ג מינוטין ובהלכתא גבירתא כתב שלח"י הוא כ"ג מינוטין עיי"ש, ואף שלא כל המקומות והזמנים שוין אבל כפי ששמענו שכאן אף בימים הקטנים לדעת התוכנים הוא עוד קודם קצת ובשעת הדחק כזה יש לסמוך עליהו.

והנה משמע לי ראייה גדולה מהקרבת התמיד שהוא לא פחות משיעור הגר"א והח"י, דהא מפורש ברש"י ריש תמיד נשחט שהיו שוהין שעה אחת בעשיית התמיד של בין הערבים וכן הוא ברע"ב ובמאירי, וא"כ גם בתמיד של שחרית היו שוהין שעה בעשייתו, והיו קורין ק"ש אחר שנתנו האברים של התמיד על הכבש בחציו ולמטה במערבו ומלחום כמפורש במתני' סוף פ"ד דתמיד והיה נשאר לגמור סדר התמיד רק עשיית הפייסות דחדשים לקטרת ומי הוא המעלה אברים מן הכבש למזבח שמסתבר שהוא זמן קטן כעשרה מינוטין

איתא שקראו אנשי משמר קודם הזמן דלכתחלה אלא שבשעת הדחק מותרין לקרא כאנשי משמר וא"כ קראו קודם הכרת חברו ד' אמות, ומאחר שהיה קודם הכרת ד"א ומ"מ ברכו יוצר אור אין חלוק וגם תיכף משעלה עמוד השחר יכולין לברך יוצר אור.

ולענ"ד נראה שיניחו טלית ותפילין כדי שלא יתרגלו להתפלל בלא טלית ותפילין אף כשתעבור שעת הדחק שאז יהיו מחוייבין לקרא ק"ש ולהתפלל דוקא בטלית ותפילין, וגם בימים אלו יש לחוש שישכחו מלהניח אחר התפלה, אבל לא יברכו על הטלית אלא לאחר התפלה אם יהיה הכרת חברו ד"א ואם לא יהיה עדיין הכרת ד"א יצטרכו לחכות עד שיהיה הכרת ד"א, ואם יהיה מוכרח ללכת לפרנסתו יוכל ללכת דאין עליו חיוב כל כך מאחר שלובש טלית קטן ויברך עליו אח"כ בכל מקום שימצא בעת הכרת ד"א, ובדבר תפילין אם גם אחרי התפלה עדיין לא יהיה הכרת ד"א והלא יהיה מוכרח ללכת תיכף אחר התפלה לפרנסתו ולא יודמן לו להיות במקום שיוכל להניח תפילין אפשר יש לו לברך ג"כ אף שהוא ת"ח שלא יבא לזלזל בהמצוה כשלא יברך, ולסתם אינשי גם בכל אופן יש לומר להם שיברכו דיש לסמוך על הר' פרץ שהביא הטור סימן ל' שיש לחוש שיע"י שלא יברכו לא תהיה עצם המצוה חשובה כל כך, ועיין בפ"י הר"ן נדרים דף פ"א בד"ה דבר בטעם ה"ר יונה על שלא ברכו בתורה תחלה, ובשעת הדחק הא יש לסמוך על דעת יחיד נגד רבים באיסור דרבנן אף להש"ך בהנהגת הוראת אור"ה בסוף סימן רמ"ב ולהב"ח אף בדאורייתא סמכין עיי"ש, ואף שכתב שם הש"ך דבעי שיהיה גם הפ"מ הנה חשש הזלזול שיש בהנחה בלא ברכה עדיף מהפ"מ דממון, וכדכתבתי בתשובה חאו"ח קמא סימן י'.

ומה שהכרעתי בציצית שלא לברך אף שברמ"א סימן י"ח סעיף ג' כתב דבלובש מעלות השחר י"א דמברך עליו וכן נוהגין, והוא מהמרדכי בשם הראב"ה במגילה דף כ' דבציצית כיון דלא כתיב ביה יום בהדיא אלא וראיתם אותו בראיה תליא מלתא ומעה"ש שרי לכתחלה, דחה הגר"א שם ומסיק דאדרבה משם מוכח להיפך, והוא מדדריש בירושלמי פ"א דברכות ה"ב וראיתם אותו מן הסמוך לו שהוא בין תכלת שבה ללבן שבה, שזמן ק"ש הוא משיכיר ולא מעמוד השחר, הרי מפורש שאם תליא בראיה הוא דוקא מזמן שיכיר ולא קודם ומשיכיר בין תכלת ללבן הוא זמן אחד עם הכרת חברו ברחוק ד' אמות כמפורש בירושלמי שם, ואיך שייך לפרש איפכא דמוראיתם שמשמע דתליא בראיה הוא מזמן עמה"ש שהוא קודם הרבה דעדיין לא נראה זה, וצ"ע ג' בכוונת המרדכי בשם הראב"ה, דלכאורה אם היה תלוי ביום ודאי מצותו הוא מעלות השחר מדאורייתא ורק מדרבנן הצריכו להכריח דבין

ולא יותר מחמשה עשר מינוט, ומפורש ביומא דף ל"ו ע"ב הקורא את שמע עם אנשי משמר שחרית לא יצא, שהכוונה שמדרבנן לא יצא דהא זמן ק"ש הוא משיכיר את חברו ד' אמות כאחרים בברייתא דברכות דף ט' ע"ב ואר"ה הלכה כאחרים וכמפורש כן ברמב"ן במלחמות ריש ברכות והובא במג"א סימן נ"ח סק"ו, ונמצא שאחרי עבור מ"ה מינוט ואפשר שהיו חמשים מינוטן משחיטת התמיד שהיה אחר שעלה עמוד השחר שהוא כשאמר הרואה העומד על מקום הגבוה ברקאי ולמתיא בן שמואל כשהאיר קצת יותר עד שהגיע זמן הכרת חברו ד' אמות, וכפי שעיינתי הרבה פעמים בימים בהירים השערתי בעניותי שהוא ערך ל"ה ואולי ארבעים מינוטן קודם גץ החמה וא"כ הוא או שמונים מינוטן או פ"ה או צ' מינוטן קודם הנץ דחמה, ומאחר שמסתבר דאם היה רק זמן קטן לקרות מהכרת חברו ד' אמות כדן היו מחזין כדי שיקראו ק"ש כתקנת חכמים לכל אדם, דהא כל הסעם שהקדימו לקרות פרש"י ביומא שמא תמשך עליהן העבודה וימנעו לקרות, שאין כוונתו לשמא ישכחו דהא בסדר העבודה נאמר שיפסיקו מלעבוד כשיביאו האברים על הכבש ולא שייך ממילא שישכחו, אלא כוונתו דשמא תמשך העבודה עליהם ויפסדו מלקרות מטעם עוסק במצוה פטור מן המצוה, שלכן היה מסתבר שלומן מישהו היו מחזין מלקרות ואם היה כהרמב"ם שפוסק כעולא שהוא חמש מילין שנמצא שהוא שתי שעות היה ודאי נוחא דהרי היה זמן גדול יותר משעה, אבל כיון שאיתותב עולא והשיעור הוא כהגר"א וגם להח"י הוא אפשר ערך קרוב לעשרה מינוטן גמי לא רצו להצריכם לחכות זמן כזה, אך אפשר שכיון שדין הכרת חברו בד"א תלוי ממש במציאות שאיכא חלוק בין יום בהיר ליום מעונן שהרבה ימים היו צריכין לחכות הרבה עד סמוך להנץ לא פלוג ולא הצריכום לחכות אפילו רגע.

וראיתי בביאור הלכה בסימן ג"ח שכתב דיש להקשות על הרשב"א שהביא הב"י דהקורא בשעת הדחק אחר שעלה עמוד השחר יכול לברך יוצר אור דמכיון שעלה עה"ש שפיר מיקרי יוצר אור וכאנשי משמר דלמא שם שאני שנשתאה בהרבה ענינים אחר השחיטה, ותירץ דאולי ס"ל דכהנים זריזין לא נתאחר אצלם עיי"ז כ"א מעט מן המעט, ולפ"מ שכתבתי אין לומר כן דבהתמיד היו הכהנים משחיטתו עד גמר עבודתו שעה ועד שהביאו על הכבש ומלחום שנשאר רק מעט מעבודת התמיד שהניחום אלאחר שיקראו ק"ש הרי ודאי נשתאו קרוב לחמשים מינוט כדכתבתי, ולא שייך כאן לומר דכהנים זריזין דהא נאמר זה על הכהנים בעבודת התמיד, אבל לא קשה כלום דהא מפורש שקראו ק"ש קודם זמן שאמרו חכמים דהוא בהכרת חברו ד' אמות ולא יצאו אחרים ידי חובתן בשביל זה, וצ"ע על מה שהקשה כלל דברשב"א עצמו